

Danijela Repman
MRTVA PRIRODA

Dotrajali voz kreće se sporo. Stenje potmulo kao starac nakon progutane vijagre. Putovanje traje već puna četiri sata, ali Roko i dalje strpljivo sedi sam u kupeu. S vremena na vreme ustane, poravnava rub kaputa koji mu se nabrao pod zadnjicom i baci pogled na prtljag iznad glave. Tamo je odložio putnu torbu i omanju kartonsku kutiju, temeljno oblepljenu širokim selotejpom. Kroz staklo isprskano blatnjavim kapljicama posmatra kako bledunjavu nebo zapinje za oštre grane samoniklog rastinja uz prugu. Sviće. Kraj je jeseni i hladno je. Grejanje u vozu ne radi.

Za sat vremena Roko će stići na kraj sveta. Tako u njegovim očima izgleda mesto u kojem je rođen. Školski primer vukojebine. U vreme kada je on bio dete postojala je tu nekad osnovna škola. Odavno je zatvorena. Sada u selu žive samo malobrojni starci i starice. Na ulici pre možeš sresti vevericu nego živog čoveka.

Dok se voz približava odredištu, Roko u sebi ponavlja: *torba i kutija. Torba i kutija*. Ne sme ih zaboraviti.

Kada se voz zaustavi, jedino Roko uzima svoj prtljag i izlazi.

Dugo nije bio ovde. Železnička stanica mu izgledao isto kao i pre. Oronula je i neugledna. Ipak, pre nije bila pusta. Danas više nema Jadranke u mini suknji i njenih zgodnih nogu u plavim borosanama. Nema ni otpravnika vozova. Sve prostorije su zakatančene. Jedino je čekaonica širom otvorena. Tupu nepomičnost ovog prizora narušava jak vetar koji, poput deteta koje se dosađuje, šutira opalo lišće iz jednog ugla u drugi.

Roko je poslednji put putovao vozom pre sedamnaest godina, onoga dana kada su sahranili majku. Preko puta njega u kupeu sedeo je njegov mlađi brat Vid. Roko je prekraćivao vreme tražeći na bratovom besprekorno lepom licu crte lica pokojnika - njihovog oca i majke. Tada je shvatio da se u tim krupnim plavim očima, uokvirenim neobično dugim trepavicama, pojavio isti onaj melanholični pogled njihovog oca koji je sve pare zarađene u nadnici ostavljao u kafani. Onih dana kada nije imao novca, otac je ostajao kod kuće. Te dane bi Roko naradije potpuno izbrisao iz sećanja. Na Vidovom licu video je i majčine usne. Ružičaste i pravilnih ivica. Lepih obliha linija poput siluete labuda.

- Evo ti ključ. Znam da želiš da se jednom vratiš *tamo*. Ja nemam nameru - rekao je tada Vidu i on je ćutke iz Rokove ruke uzeo ključ. Nije tražio od Roka nikakvo objašnjenje. Sve je bilo jasno.

Ipak, Roko se danas vraća upravo *tamo* gde nije imao nameru da se vrati. Kući.

*

Vid zna da zidovi trošne nabijače nisu živi, ali da ipak moraju da dišu. Obilazi kuću slobodnim vikendima. Prespava par dana usred leta. Par dana za zimske praznike. Kada se vrati,

opravdava se Roku: *morao sam da pustim malo svežeg vazduha. Ili: treba s vremena na vreme razmaknuti zavese da uđe malo sunca.*

Svoja malobrojna sećanja na rano detinjstvo Vid nema ni sa kim drugim da podeli osim sa Rokom. I najneuglednije banalnosti koje ga presreću u roditeljskoj kući, podižu u njemu talog zaboravljenog. Vid se trudi da pronade izgubljene delove prošlosti. Predano rudari po ostacima uspomena. Pokušava da ih sklopi u jasnu sliku. Često postavlja pitanja Roku. Naglas razmišlja. Iznosi zaključke.

Roko uglavnom ćuti.

Našao sam našu fotografiju sa Crnim. Je l' se sećaš Crnog, Roko?

Roko ne mora čak ni da zatvori oči da bi istog trena pod prstima osetio gusto krzno mađarskog pulina. Voleo je tu neuglednu toplu njušku. Dok trči, Crni trči za njim. U šumu. Na kraj sela. U njive. Daleko. Ili... Crni se skriva ispod kuhinjskog stola i čeka da mu on tajno baci neki zalogaj. U znak zahvalnosti liže mu dlan. Ili... kada otac podigne ruku na majku, Roko ga slabašnim šakama stisnutim u pesnice udara po leđima najsnažnije što može, a Crni mu pomaže. Laje iz sveg glasa i vuče oca za nogavicu, sve dok ga jak udarac njegove cipele ne utiša. Roko tada satima plače. U kasnu noć zaspri u bunilu. Ujutru je čaršav pod njim mokar. Tiho, u jutarnjem polumraku, da niko ne vidi, presvlači mokre gaće. Tokom dana ih kradom pere na bunaru i stavlja u rernu šporeta da se osuše.

Roko, da li si znao da je majka volela da čita ljubavne romane? Našao sam u ostavi punu kutiju.

Roko je stariji skoro pet godina od Vida. Dobro se seća. Jednom mesečno njih troje idu vozom na poštu u obližnji grad da majka podigne dečiji dodatak i socijalnu pomoć. U povratku obavezno kupi ljubavni roman na trafici. Roko za čuvanje njene tajne dobije sladoled ili lizalicu. Nekad i sličice fudbalera. Ako otac nije kod kuće, a majka je ipak uplakana, Roko zna da je ljubavni roman imao tužan kraj. Dok čita, ona se potpuno uživi. Strastveno se preda snažnim emocijama. Potpunim krajnostima. U njenom svetu nijanse ne postoje. Sve je ili crno ili belo. *Setićeš se ti mene kada jednoga dana budeš nekoga stvarno voleo, videćeš koliko može da te boli duša. Onda ćeš me razumeti,* kaže mu sa potpunom ozbiljnošću u glasu. Roku se čini da je ljubav precejena. On ne zna u koga je majka zaljubljena, ali je uveren da otac ne može biti taj.

Hteo sam da bacim u vatru onu drvenu hoklicu, ali sam odustao. Sva je rasklimana.

Ubrzo nakon što je otac umro zaborav je postao deblji i crniji od sloja zemlje koja je prekrila njegov kovčeg. Roko je imao samo dvanaest godina. Začudo, sada ga je jasno video kako sedi na maloj hoklici pored šporeta. Tako šćućuren, otac liči na dečaka. Ćutke kruni kukuruz u zarđalu limenu kantu. S vremena na vreme loži vatru. Majka prži uštipke za večeru. Kuća prijatno miriše na kiselo testo i toplu svinjsku mast. Zatišje je. Roko se nada da je nekada zatišje samo zatišje. Da ne najavljuje buru.

Drvena hoklica, prevrnutu ispod oraha iza kuće, budi i ono poslednje sećanje na oca. Sneg mirno pada. U daljini se čuju divlje guske. Preleću nebo u izlomljenoj liniji. Očevo telo visi

sa najdeblje grane. One iste grane na kojoj majka svakog leta, od starog užeta i drvene daščice, pravi ljuljašku na kojoj se Roko ljulja satima i gleda kako njegova stopala dodiruju toranj seoske crkve.

Uopšte ne znam kako sam rukom srušio sa stola onu keramičku činiju. Srećom, odlomio se samo komadić. Ne vidi se da sam je lepio.

U činiji na kuhinjskom stolu majka drži plastično voće. Tri banane, crvenu i zelenu jabuku, veliki plavi grozd i jednu narandžu. To je voće za gledanje. Majka ga često glanca mekom krpom. Voli da sija. Da izgleda lepo. Roko i Vid jedu voće samo kada ga ima u sezoni, ubrano sa živih grana drveća u dvorištu.

Znaju da je činija sa plastičnim voćem uprošćena metafora nekog budućeg srećnog života. Njihovog konačnog cilja. Majka bez trunke ironije u glasu nekad kaže da će jednoga dana *sve doći na svoje mesto*. Naučila je to čitajući ljubavne romane.

Tada će na stolu umesto plastičnog, stajati pravo voće.

Zatvorio sam žicom sve otvore na tavanu. Više ne mogu da dolaze golubovi.

Roko je bolešljivo dete. Kad ima temperaturu, majka ga leči guščijom mašću. Žene u selu kažu da je to najbolji lek za bolesna pluća. Nakon što mu namaže i leđa i prsa, i umota ga vrućim krpama, majka se poput vešte mačke popne na tavan da uhvati nekoliko mladih golubova. Pravi od njih supu. Lekovita je. Roko mora da pojede sve iz tanjira. Deca kao što je on, treba da je jedu što više. Roko je sav na oca. Slabašan i providan. Ružnjikav. Uz to i rođeni cinik. Izraz lica mu je uvek podsmešljiv kao nekoj zloj starici iz susedstva. Za razliku od njega, Vid je na majku. Zdrav, jedar i lep. Iako je mlađi, krupniji od Roka. Viši za glavu. Ima široka ramena i pravilno držanje. Snažne ruke. A lice mu je blago, često nasmejano.

Majka se uvek ozari kada ga pogleda. *Lečiš mi dušu svojom lepotom*, šapne mu nekad, misleći da je Roko ne čuje.

Stavio sam opet na sto onaj tamnoplavi stolnjak. I uglancao voće.

Dok se drugi dečaci igraju na ulici, Roko sa visokom temperaturom leži u krevetu. Kroz pravougaoni ram koji je u vazduhu napravio prstima, žmureći na jedno oko, posmatra činiju sa plastičnim voćem na kuhinjskom stolu.

Postoji jedan deo dana između jutra i podneva kada uski zrak sunca, poput pozorišnog reflektora, osvetli upravo to mesto. Tada prizor u ramu od njegovih prstiju izgleda kao barokna slika mrtve prirode. Majka nekad pored činije sa voćem stavi i visoku staklenu vazuu. U nju par stabljika suve lunarije. U proleće lunariju zameni pupoljcima lala ili grančicom procvetale kajsije.

Iako ona ne zna ništa o likovnim elementima, kompoziciji, kontrastima i ritmu, ume da uhvati tačno onaj trenutak kada na stolu zavlada savršen sklad. Tada se odmakne nekoliko koraka i uživa u prizoru.

Izaberi ti, Roko! Ne sumnjam u tebe. Ti i majka ste uvek imali osećaj za lepo.

Pred Rokovim očima pruža se široko dvorište zaraslo u samoniklo drveće i šiblje. Na granama kasne kruške više nema lišća, ali zadržao se još pokoji zdrav plod. Ispod stabla oraha leže krupni plodovi u trulim crnim ljuskama. Pred ulaznim vratima na tremu razbacano je perje i neugledni ostaci neke ptice.

Roko nevoljno ulazi u kuću. Vazduh miriše kao i uvek. Na čađ i vlagu. Unutra je jedanko hladno kao i napolju.

Roko sa prozora sklanja zavese. Pali vatru u šporetu. Iz putne torbe vadi konzervu salate sa tunjevinom i sveže voće: tri banane, crvenu i zelenu jabuku, veliki plavi grozd i jednu narandžu. Sporo doručkuje, sedeći na rasklimanoj drvenoj hoklici pored šporeta. Potom istresa tamnoplavi stolnjak. Vraća ga na sto. Slaže u činiju sveže voće i stavlja je ponovo na sredinu stola. Iz fioke vadi nož. Seče trake selojtepa kojima je oblepio kartonsku kutiju. Sporo je otvara. Iz nje vadi urnu sa Vidovim pepelom. Potom je pažljivo, zaustavljajući dah na trenutak, odlaže pored činije.

Onoga dana kada ga je posetio u bolnici, obećao je Vidu da će za njegov pepeo odabrati najlepše mesto u kući. Roko je siguran da bi Vid, da sada ovo može da vidi, bio zadovoljan. Ne zbog mesta koje je odabrao, već što je on, Roko, večiti cinik, po prvi put u životu posumnjao u svoj stav da je ljubav precenjena. Roko oseća da ga *boli duša*.

Već danima pred očima vidi Vidovo lice iscrpljeno teškom bolešću. Izbledele oči i svele usne. Njegovu posivelu kožu.

Roko se odmiče nekoliko koraka od stola. Kao nekada kada je bio dečak, pravi ram od svojih prstiju. Podiže ga u visini očiju. Žmuri na jedno oko. Gleda. Jesenje nebo se zatvorilo, tmurno je, ali on će čekati koliko god je potrebno da se uski zrak sunčeve svetlosti pojavi i spusti tačno na sredinu stola. Ovo je poslednja prilika da uhvati trenutak potpunog sklada u kojem će sve, konačno, biti na *svom mestu*.